

irányt a mozi, e kivételes hatalmú, sokértelmű, modern jelenség független és tárgyilagos megítélésére.

* * *

Érdekes, hogy az antik kultúra alkonyán is, a szemnek ugyanaz a szomjú-sága hajtotta az embereket a cirkuszokba, mint ma a mozikba. Az ókori Róma egyik kitűnő kutatójának könyvében olvashatjuk: «A római gépészek a tökéletesség magas fokára emelték művészetüket; könnyű munka volt nekik állványaikat és kulisszáikat nesztelenül fölemelni és lesüllyeszteni, egymástól elválasztani és újra összetolni. Severus játékaival, 202-ben hajóalakúra formálták az arénát, a hajó hirtelen kettévált s a legkülönbözőbb állatok tömege tódult ki belőle. Medvék, oroszlánok, párducok, struccok, bölények rohantak, tülekedtek össze-vissza; hétszáz állatot mutattak be és ejtettek el a hétnapos ünnep alatt. Neró játékaival, amelyet Calpurnius költő ír le, megnyílt a föld s a földalatti mélységekből csoda-erdő emelkedett ki, aranytól csillogó bozóttal, illatos szökőkutakkal s az erdőt ugyanakkor a mélyből föl-emelkedő, idegen országbeli szörnyetegek töltötték meg.» Nem jut-e önkénytelenül is az ember eszébe ezeknek a látványoknak szublimált formája, a mozi, nevezetesen az expedíciós-filmek divatja, a *Trader Horn*, a *Congorilla*, az *Élve hozzátok haza őket!* című és más rokonfilmek nagy sikere?

És még egy párhuzam; nem kevésbé figyelemreméltó. Amikor az antik színjátszás végkép kivetkőzött szakrális jellegéből, egymásután zárultak be a színházak, vagy alakították át azokat *konisztrákká*, gladiatori játékok és birkózóversenyek színhelyeivé. Ma: *mozik* lesznek a színházakból! Európa legtökéletesebben felszerelt színháza, a párisi Théâtre Pigalle-ban mozielőadások vannak. Nemrég kelt szárnyra a hír, hogy a newyorki Metropolitan-operát is ez a sors éri...

* * *

A mozi nemcsak mint korjelenség követel a maga számára figyelmet, nemcsak mint legnépszerűbb lélekformáló tényező, hanem mint a legkülönösebb emberi alkotás is, amelyben a technikai megkötöttségek és lehetőségek egészen sajátos módon keverednek a *művészi akarat* megnyilatkozásával. Mert van művészet is ebben a sokak által lenézett tömegszórakozásban. Ha ritkán, sokszor elburkoltan csillan is fel benne, de van! És a Szépség a mozgó fényeknek és árnyékoknak ebben a gépi közvetítésű játékában egészen különös, egyedi módon nyilatkozik meg.

Minden téren olyan közönségre van szükség a mai életben, mely fel tudja a helyesét és a jót ismerni, *követeli* azt és *vissza tud utasítani* bátor és biztos ítélettel mindent, ami világnézetével és kifinomult esztétikai érzékével ellenkezik. Ha folyóiratunk olvasótáborra ilyen *aktív* közönsége lesz a moziknak, akkor ez a rovat megtette a kötelességét.

N. A.

Filmről-filmre.

Néha, nagy ritkán, túlemelkedik egy-egy film a másfél órára céljával kitűzött szórakoztatás feladatán... És óvatosan, leggyakrabban kissé ügyetlenül, bátortalan kézzel, tükröt akar tartani a mai élet zilált arca

elé. Természetesen ezt a gesztust nem tudatos művészi célkitűzés ihleti, mert a filmalkotás első-, másod- és harmad-sorban — *üzlet*, ipari produkció, főképen pedig Amerikában az, tehát ha egy-egy filmben azt látjuk: igényesebb, többet-akaró, mint tucat-társai, akkor ez csak annyit jelent,

hogy a producer ezúttal ettől a nehezebb fajsúlyú filmdrámától vár pillanatnyilag több anyagi hasznot.

Jellemző az átlag-filmek esztétikai színvonalára, ha egy olyan filmet, mint amilyen a *Grand Hotel* volt, a komolyabbak közé kell soroznunk. Vicky Baumnak, a divatos írónőnek, — aki egy bármixer virtuozitásával keveri írásaiban a mai élet problémáinak cseppnyi, maró, keserű italát a szórakoztatás új eszközeinek bőven adagolt pikáns arómájú likőrjével — ez a megfilmesített műve a mai nagyvilági élet rajza kíván lenni, egy világvárosi előkelő hotel keresztmetszetét nyújtva. A véletlen által összesodort néhány emberélet másfél napja... Néhány jól megfigyelt, vagy érdekes figura párórás hajszája a pénz és a boldogság után. Csupa tévelygő ember, akiknek szomorú sorsában sem az írónő, sem a film rendezője nem tudott rámutatni a kivezető útra. Fényes, csillogó szaharában támolyognak az elmúlás felé, a boldogságot a pénzben, mámorban, testi örömeikben keresve. És a naív, erőtlén lelkű néző azt mondja: «igen, ez az élet!... igaz van Kringlein-nek, akit tudott halála előtt ital, kártya és nő kárpótol sok-sok év boldogtalan robotjáért!... Igaza van Flämmchennek, ennek a tipikusan és szomorúan mai gépiróki-asszonynak, amikor utazni, élni akar, még ha nagy ára van is ennek a szép életnek!» Az álmodószívű Gruzinszkája táncosnő is, akiben pedig homályosan pislog a több asszonyi lélek lángja, csak a testi szerelem tisztavirágéletű boldogságáig tud fellebbenni a modern emberi életnek ebben a sártaposó táncában. Hiába hét világhírű színész, hiába a mesterségbelileg kifogástalan rendezés, valami tikkasztó sivárság érzése marad a többetakaró néző lelkében, ha nem is tudja szavakba formálni a vágyát: «delket akarok, célt akarok, feleletet!...»

Nem művész alkotása a *Grand*

Hotel a maga egészében, mert a villanó képek mögött nem vetít a lelkünkre szemmel láthatatlan képeket. Nem pereg tovább bennünk a film, miután kigyulladtak a nézőtér lámpái. A színészek játéka tökéletes, a szerelmének ujjongó Greta Garbo felejthetetlen — a film mégsem volt több az amerikai filmipar nagyigényű új világprodukciónál.

*

Az *extenzív* termelésre való törekvés filmgyártásban ugyanúgy a színvonal csökkenését vonja maga után, mint az irodalomban, vagy a művészetek bármilyen területén. Az *intenzív* filmalkotás nagy művészi előnyeit ismerte fel Chaplin, amikor nem a mennyiségre hanem a minőségre törekedett és kéthárom évenként ír, rendez és játszik egy-egy filmet. Elisabeth Bergnertől sem látunk egy filmnél többet évadonként. És még egy előnyük van az elmélyedésre való alkalmon és a részleteknek minél tökéletesebb kidolgozásán kívül a nagyobb időközökben vetítésre kerülő, egy kézből kikerülő ilyen produkcióknak: a közönség nem únja meg sem a «sztárt», sem a rendezőt. Várja, sóvárogja az újabb, nevükkel fémjelzett ritka film-csemegéket.

Ilyen, évenként meg-megjelenő, várva-várt filmek azok is, amelyeket Louis Trenker, ez a hegyvezetőből filmszínésszé és rendezővé lett jeles művész alkot. Ő teljesen specializálta magát a filmbe. Az általa rajongásig szeretett tiroli havasok adják filmjeinek fenséges kulisszáit. A hangsúly mindig a miljón van és nem a mesén. E vad, szabad tájak heroikus mesékre ihletik. Tiszta, bátor, emberi levegő csap felénk a vásznonról, ha az ő filmjei peregnek...

A mult évben a *Császárvadász* nyugozta le a nézőket, az idén Tirol szabadságharcát varázsolta filmre. A napoleoni háborúk korában lejátszódó egyszerű, naív kis szerelmi történet mellékes volt. Ami felejthetetlen a

filmből, az például: hajnali lovaglás egy fenyveserdőn át, az ágak közt szembesítő napnak a ködön megtörő fényében... A gigantikus, komor hegyek drámai nyugalma a megrázó események közben... a természet pihenő erőinek csatasorba állítása a gyűlölt megszállók ellen, amikor a kemény tiroli parasztok hatalmas kőlavínakkal fogadják a bevonuló francia csapatokat...

Ha a mese nem is emelkedett rafinált művészi magaslatra, a film nemcsak ritkaszép felvételeivel és megrázó jeleneteivel hatott, hanem nemes szellemével is, a hazaszeretetet optikai époszát vetítve a nézők elé.

*

Ugyancsak a kötelességtudás, a férfias bátorság *mai* hőskölteménye volt *A bűvárhajók előre* című film. Gusztáv Ucziczky rendező, akinek erős érzeke van az igazi történelmi levegő megteremtéséhez és akinek *Yorck, a vasgenerális* című jelentős filmalkotását e folyóirat múlt évfolyamában ismertettük *Werner Krauss első hangosfilmje* címen, most a közelmulthoz nyult és a világháborúban szereplő «U»-hajók egyikét választotta új filmje színteréül. Míg Louis Trenker utolsó filmje a háborút csak felemelő, heroikus szemszögből nézte, ez a filmdráma megmutatja azt is, hogy mit jelent a háború a «Hinterland» számára. A megmaradt egyetlen fiáért aggódó, megtört anya könnyes remegése, a felvirágzott katonavonatokkal szemben robogó sebesültszállító vonatok szakadatlan özönlése elszorítja a nézők torkát. De nem pacifista ez a film, mint ahogy nem lehet háborúspártinak sem nevezni. Emberi!

Rudolf Forster a bűvárhajó kapitányának szép szerepében megmutatta hogy nemcsak az enervált, modern fér-

fiak utólérhetetlen ábrázolója, de monumentálisan egyszerű és kemény is tud lenni.

*

Megszámlálhatatlan azoknak a filmeknek száma, melyek a régi, szép békevilág hangulatait igyekeznek felidézni a nézők emlékezetében. A «mindent megszépítő messzeség» természetesen inkább a derűs színeket hangsúlyozza és a közönség szinte menekül a komor mából az operettszerűség aranyporával befűt, édeskésen mulattató ilyen mozarabokhoz. A régi, gondtalan katonaelet a legkedveltebb témaköre a scenáriumíróknak. Ebbe a csoportba tartozó filmek áradatából művészi színvonalával messze kimagaslott az a lélekbemarkoló *filmdráma*, mely Arthur Schnitzler nagy sikereket megért színműve, a *Liebelei* nyomán elevenedett meg a vásznon.

A régi Császárváros levegője lengett felénk a villanó képekből. Egyszerű emberi történet, amely az érzéki szerelem bilincseiben vergődő életek végzetes összeomlását döbbsentette a nézők elé. Sajnos, az író egyoldalú életszemléletéből több szívárgott be a filmbe semmint az egy magasabb ethikai, szempontból kívánatos lett volna. De a filmrendező teljes kárpótlást nyújtott ezért az utolsó pár másodpercben amikor a vásznon elshantak azok, a havas tájak, melyek a két halott szerelmes forró vallomásának tanúi voltak egy-két nappal azelőtt és a néma, magányos, havas erdők csendjében újra felcsendült a két halott fiatal teremtés testetlen hangja.

*

Pereg a film... százával, nap-nap után a mozik ezreiben! És a szepet szerető ember örül, ha a bemutatott daraboknak legalább egy százaléka méltó volt a megtekintésre... (—th.)